

Стешенко А.,
здобувач вищої освіти,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
(м. Полтава)

ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО РІЗЬБЛЕННЯ

Народні художні промисли в Україні є невід'ємною складовою української культури, вони увібрали в себе риси, притаманні окремим етнографічним регіонам країни. З покоління в покоління передавалися таємниці технічної та технологічної майстерності, вдосконалювалися прийоми обробки природних матеріалів.

Художня обробка деревини – найдавніший вид декоративно-прикладного мистецтва, виготовлення оригінальних виробів різноманітного функціонального призначення з деревини.

Деревообробництво – найдавніший вид українського народного мистецтва. Літописні відомості й археологічні знахідки підтверджують застосування в давні часи дерев'яного посуду, простих меблів, засобів транспорту.

Найбільшого розквіту досягло деревообробництво у XIV–XVI ст., оскільки необхідно було забезпечити простих людей і феодалську знать необхідними виробами з дерева. Сільські деревообробні промисли поступово відокремлювалися від рільництва. Характерною особливістю було поширення бондарського посуду, ложок. Однак селяни не залишали хліборобство, для багатьох з них заняття ремеслом залишалося допоміжною галуззю в осінньо-зимовий період. Теслярі оздоблювали різьбленням дерев'яні предмети господарського вжитку: вози, сани, ярма, притики, кісята. А на замовлення односельців виготовляли лави, скрині, столи, стільці, полиці та божниці. Майстри наче змагалися у виготовленні найкращого візерунка.

У контексті вивчення декоративно-прикладного мистецтва України особливості художнього різьблення деревини в історико-мистецтвознавчому

аспекті розглядали науковці: Є. Антонович, Б. Бутник-Сіверський, Я. Запаско. Питанням про витоки побутування дерев'яних виробів українців переймалися Г. Горинь, Р. Кирчів, С. Павлюк, В. Наулко, особливості виготовлення художніх виробів з дерева описали в своїх розвідках К. Кавас, Н. Каплан, Т. Матвєєва, Т. Мітлянська, Б. Тимків, Г. Федотов. Значення занять з різьблення по дереву у прилученні дітей та молоді до національної культури й формування в них національної самосвідомості висвітлювали на сторінках своїх праць А. Абросимова, І. Білевич та інші.

У зв'язку з широким використанням дерева у побутовому житті, люди оздоблювали його різним декором, одним з видів такого декору було різьблення, яке характеризується регіональними особливостями [2].

До числа найвидатніших полтавських різьбярів по дереву відносяться батько та син Федот та Прокіп Юхименки з села Великі Будища, Яків Халабудній з с. Жуки, Яків Усик з Миргорода, Василь Гарбуз з Полтави. З іменами цих майстрів пов'язують розквіт різьблення по дереву на Полтавщині у кінці XIX – початку XX ст. Федот Іванович Юхименко (перша половина 19 – початок 20 століття), майстер круглої скульптури. Створив монументально-декоративні скульптурні композиції для палацу Кочубеїв у Петербурзі, різьблені іконостаси, меблі, предмети побуту. Федот Юхименко тримав різьбярську майстерню, де виконував на замовлення скрині, сволоки, вози, різьблені форми для кахлів тощо. Різьбив із сином наличники для сільських хат. З майстерні Федота Івановича вийшли його учні, різьбарі В. Гарбуз, П. Кремпоха, В. Рева та ін.

Син Федота Юхименка – Прокіп Юхименко (1870-1931 рр.) – український майстер різьблення по дереву. Навчався у батька та діда. Автор барельєфів («Козак-бандурист», 1902), скульптур балюстради хору і колон для будинку Полтавського земства (зараз краєзнавчого музею), декоративних картушів на Музеї історії Полтавської битви (1908-1909), різьблених меблів, оправ альбомів, форм для кахлів тощо. Виконав різьблені двері, панелі стін і стільці для будинку поміщиці О. Рахманової у с. Вейсбахівка (тепер Білоричиця) на

Чернігівщині; різьблену стелю та камін у палаці князя В.С. Кочубея у с. Диканька, меблі для поміщиків Хрульова та Іловайського. У 1928-1931 рр. Прокіп Юхименко викладав різьблення в Полтавському технікумі промислової кооперації.

Твори майстра зберігаються у музеях Полтави, Харкова, Києва. Похований П.Ф. Юхименко на міському кладовищі (зараз це територія парку імені І.П. Котляревського). Василь Степанович Гарбуз (1882-1972 рр.) – учень видатних різьбярів Ф. і П. Юхименків, сницар і різьбяр, майстер народного мистецтва УРСР (1936 р.), заслужений майстер народної творчості УРСР (1962 р.). Народився в с. Малі Будища, тепер Зіньківського р-ну Полтавської області.

Василь Гарбуз належав до давнього козацького роду. У 1912-1972 рр. мешкав у Полтаві, працював у артілі «Спорт і культура» і викладав у профтехшколі (1930-1940 рр.).

Різьбив іконостаси для церков у містечках Нові Санжари й Кишеньки, традиційні народні побутові предмети, меблі (буфет, 1912, проект В. Черченка, спільно з П. Комашком, нині – експонат Полтавського художнього музею), посуд, прикрашений полтавським тригранно-виїмчастим різьбленням, статуетки птахів і тварин, декоративні панно й пласти. 1924 р. під керівництвом Василя Гарбуза у різьбярській майстерні Укрлісгоспу в Полтаві було виконано для ВУЦВК в Харкові комплект різьблених меблів (столи, стільці, крісла, дивани і тумбочки). Був експонентом виставок: Всеросійської кустарної у С.-Петербурзі (1913 р., бронзова медаль), українського народного мистецтва в Києві (1936 р., диплом II ст.), Полтаві й Москві (з 1936 р.), міжнародної у Парижі (1937 р.).

Одним із митців, який зробив вагомий внесок у розвиток українського різьблення за кордоном, є представники української діаспори, відомий майстер різьблення на дереві Михайло Васильович Коргун. Народився він 29 вересня 1924 р. в с. Яцини Пирятинського району на Полтавщині. Весною 1942 р. сімнадцятирічним юнаком був вивезений окупантами на примусові роботи до

Німеччини. Після завершення війни залишився на еміграції. У 1952 р. переїхав із сім'єю до США, оселився в м. Трой (шт. Нью-Йорк). Працював інструментальником на заводі, а весь вільний час присвячував улюбленій справі – різьбленню на дереві. Своїми вміннями, майстерністю та досвідом щедро ділився з місцевим населенням, даючи уроки різьблення при церквах, а з 1972 р. – у школах. Звідси, з м. Трой, і почалося світове визнання творчості нашого земляка. Роботи М. Коргуна – виточені на верстаті вази, декоративні тарелі, скриньки, барильця, келихи, речі домашнього вжитку тощо – експонувалися на багатьох (близько 60) виставках та фестивалях у США і Канаді. У 1989 р. організація «Національний вклад у мистецтво» (США) представила його до державної нагороди «Національна спадщина». Митець нагороджений почесною грамотою організації «Нордіст Вудворкерс Асоційшен» (1995 р., США), має багато відзнак від Республіканської партії та президентів США Р. Рейгана й Дж. Буша. У 1996 р. його ім'я внесено до лондонського каталогу тридцяти кращих різьбярів світу. Та найдорожчим для М. Коргуна є визнання на рідній українській землі. У 1992 р. товариство «Україна» запросило земляка показати свої твори на батьківщині. Митець разом із дружиною та донькою побував на Полтавщині, відвідав рідне село Яцини. З великим успіхом відбулася виставка його робіт у Полтавському краєзнавчому музеї. Крім того, М. Коргун виступив із лекцією перед слухачами Університету українознавчих студій імені Василя Кричевського, що діяв на базі музею. У 1998 р. митця було прийнято до Спілки художників України, у 2001 – присвоєно почесне звання «Заслужений майстер народної творчості України». Через два роки у виставковій залі Національної спілки майстрів народного мистецтва України відбулася персональна виставка творів М. Коргуна з нагоди передачі 100 його виробів у дарунок Україні. Більшість із них – понад 90 – тепер зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського

Отже, різьблення по дереву – один із декоративних способів прикладне мистецтво, навчання якому формує у учнів художні форми естетичний смак і

спонукає до активної участі у процесі відродження національна та культурна спадщина української нації. На заняттях гуртка декоративно-ужиткового мистецтва учні вивчають історія та традиції українського народу; розвивають свідоме, творче ставлення до роботи. Створюють власні творчі роботи, які можна використовувати у повсякденному житті.

Список використаної літератури

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є.. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів : Світ, 2012. 290 с.
2. Запаско Я. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів: ЛУ, 1969. 192с.
3. Наулко В. Культура і побут населення України. К.: Либідь, 1991. 232с.

Тимошенко А.,
завідділом науково-масової та виставкової роботи,
Полтавський художній музей (Галереї мистецтв)
імені Миколи Ярошенка.
(м. Полтава)

БАГАТОРІЧНИЙ ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ «КОМПОЗИЦІЯ» М.Ф. ГРИБАНА, ВИКЛАДАЧА ПОЛТАВСЬКОГО МІСЬКОГО ЛІЦЕЮ № 1 ІМЕНІ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО НА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ

В реаліях сучасної освіти, навчаючи та виховуючи українську еліту, вкрай необхідно вивчати досвід найкращих, найпродуктивніших діючих наших педагогів. Переймати їх підходи до формування української ідентичності та життєстійкості, а саме – організації навчального процесу у надскладні часи для нашої країни.

8 травня 2023 року класику українського графічного олімпу Миколі Грибану виповнилося 75 років. Графік, вітражист, монументаліст, він народився у смт. Пулини, Житомирської обл. в 1948 році. Завдячуючи вчителю малювання І. Небульському Микола Грибан став художником, а когорта